

378
С77

1430/-

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА

На правах рукопису

СТАСЬКО БОГДАН ВАСИЛЬОВИЧ

ПЕДАГОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

13.00.01 - теорія і історія педагогіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київський педагогічний
інститут ім. О. М. Горького
БІБЛІОТЕКА

Стаско

Київ - 1993

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100313903

Робота виконана в Київському державному педагогічному інституті ім. М.П. Драгоманова.

- Науковий керівник ' - кандидат педагогічних наук,
доцент В.І. ШПАК
- Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук,
професор Л.Г. КОВАЛЬ
кандидат педагогічних наук,
доцент О.П. ЩОЛОКОВА
- Провідна організація - Дрогобицький державний
педагогічний інститут
ім. І. Франка.

Захист відбудеться " ____ " _____ 1993 р.
о " ____ " год. на засіданні спеціалізованої ради К. ІТЗ.01.02
в Київському державному педагогічному інституті ім. М.П. Драго-
манова /252030, м. Київ, вул. Пирогова, 9/.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Київського
державного педагогічного інституту ім. М.П. Драгоманова.

Автореферат розісланий " ____ " _____ 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
доцент

Подольск Л.Г. Подоляк

Актуальність дослідження. Новий етап історичного розвитку нашого суспільства характеризується різкими змінами в житті його народу, оновленням всіх сфер діяльності людей і породжує потребу в переоцінці світоглядних орієнтацій. Історія і сьогодення цивілізованих країн показує, що необхідною і першочерговою умовою прогресу в будь-якій сфері є гармонійний розвиток особистості. Тому плідні теоретичні розробки в цій галузі є вельми актуальними для України як суверенної демократичної держави. Одну з провідних ролей у цій важливій справі відіграє мистецтво, художньо-естетичне виховання, предмети естетичного циклу.

Аналіз наукової літератури з естетичного виховання, зокрема, праці таких авторів як О.А. Апраксіної, Н.О. Брюсової, К.В. Голловської, Н.Л. Гродзенської, Г.О. Ільїної, М.О. Румер, Б.М. Теплова, В.Н. Шацької, С.Т. Шацького, Б.Л. Яворського та ін. дає підставу стверджувати, що важливе місце в художньо-естетичному вихованні посідають ритміка і хореографія як найбільш доступні і притаманні людській природі види музичної діяльності. Адже ритм і танці мають спільні семіотичні та змістовні корені з синкретичними формами суспільної свідомості /іконічні, міфологічні, ритуальні/, що свідчить про величезну історичну глибину цієї діяльності.

На сучасному етапі масовий музичний розвиток дітей з використанням елементів ритміки і хореографії здійснюється здебільшого в дошкільних закладах, і якість цього процесу залежить від рівня знань, умінь та навичок, які одержують музичні працівники, вихователі в педагогічних училищах та інститутах, вивчаючи предмет "Ритміка і хореографія".

Дещо гірше вирішується це питання в загальноосвітніх школах.

Діти молодшого шкільного віку ще не вміють повноцінно сприймати музику, тобто уявляти в своїй свідомості музичний образ /Ю.В. Алієв, Г.Т. Ардаширова, В.К. Білобородова, Л.В. Грекова, О.П. Рудницька, О.П. Щолокова/. Проте вони вільно визначають її загальний настрій /весела, сумна/, реагують на прості засоби музичної виразності /темп, ритм, динаміку/ і намагаються відразу втілити суб'єктивне враження від музики в рухах. Але тих незначних компонентів ритмічного виховання, які використовують учителі-класоводи на уроках музики, недостатньо для задоволення цієї потреби художнього самовиразу школярів. Разом з тим уроки ритміки і хореографії в багатьох школах, особливо сільських, не проводяться навіть як факультативні заняття через відсутність фахівців даного профілю і розуміння важливого значення цього виду художньо-естетичної діяльності.

Частково це пояснюється тим, що в полі зору дослідників знаходяться загальнопедагогічні та окремо дидактичні питання освіти /Ю.К. Бабанський, С.І. Висоцька, В.В. Давидов, І.К. Журавльов, Л.Я. Зоріна, В.С. Ледньов та ін./ . Недостатньо розробляються також питання взаємозв'язку вищої та загальноосвітньої школи.

Найвні дослідження з проблеми професійної підготовки вчителя молодших класів до музично-естетичного виховання учнів охоплюють лише окремі аспекти: вдосконалення його методичного рівня /Е.Б. Асдуллин, Н.А. Ветлугіна, Д.В. Кабалевський та ін/, розвиток інтересу до педагогічної діяльності /Т.А. Колишева, В.Л. Якобук/, формування професійних навичок /В.В. Красевський, Н.В. Кузьміна та ін./ тощо. Одночасно фактично не розроблені питання його підготовки до естетичного вихован-

ня молодших школярів засобами ритміки і хореографії, відсутні методики визначення рівнів підготовки випускників педагогічних факультетів до цього виду діяльності, не з'ясована раціональна науково-педагогічна система умов, форм організації і методів цієї підготовки.

Отже, вдосконалення методики викладання предмету "Ритміка і хореографія" в педагогічних навчальних закладах є актуальною проблемою для української педагогіки.

Проблему для педагогіки являє собою також те, що вчителі образотворчого мистецтва, музики, ритміки і хореографії як спеціалісти одного профілю недостатньо знайомі з віковими особливостями опанування цими видами мистецтва молодшими школярами внаслідок того, що не забезпечується їх підготовка психологічними та фундаментальними педагогічними знаннями, необхідними для роботи з учнями цієї вікової групи /М.П. Крупа/.

В концепції поетапної підготовки вчителів молодших класів /Бондар В.І./, ідей про національну школу /Крупа М.П., Стельмахович М.Г./, в розробках професіограм вчителя-класовода /Мороз О.Г., Тельчарова Р.А./, психології колективної діяльності в школі та вузі /Киричук О.В./ підкреслюється необхідність підготовки спеціалістів початкової освіти до художньо-естетичного виховання школярів взагалі і до навчання ритміці і хореографії як складових частин інтегрованого курсу "Музика і рух", до використання їх елементів на уроках музики та фізичної культури і в позакласній роботі вчителя зокрема. В зв'язку з цим виникає потреба в більш глибокому дослідженні процесу формування хореографічних умінь та навичок і готовності майбутніх учителів молодших класів до даного виду діяльності.

Викладені вище суперечності зумовили вибір теми нашого дос-

лідження і визначили його о б " е к т - підготовку студентів педагогічних навчальних закладів до естетичного виховання молодших школярів.

Предмет дослідження - процес формування педагогічно спрямованих хореографічних умінь та навичок майбутніх учителів початкових класів.

Мета дослідження - на основі сучасних вимог до вчителя теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити ефективну систему формування педагогічно спрямованих хореографічних умінь та навичок майбутніх учителів-класоводів.

Дане дослідження виходить з гіпотези, що ефективність хореографічної підготовки майбутніх спеціалістів на педагогічних факультетах підвищиться, якщо впровадити навчальний процес організаційно-педагогічну систему, яка оптимізує процес формування хореографічних умінь та навичок на основі створеної моделі комплектування пар для навчання хореографії.

Відповідно до мети і гіпотези дослідження визначені його з а в д а н н я:

- дослідити структуру наукових знань та вмінь з ритміки і хореографії, визначити критерії оцінки та рівні сформованості хореографічних умінь та навичок майбутніх учителів початкових класів;

- теоретично обґрунтувати та здійснити експериментальну перевірку організаційно-педагогічної системи формування хореографічних умінь та навичок і на її основі розробити ефективну методику навчання хореографії студентів - майбутніх учителів-класоводів;

- розробити методичні рекомендації з удосконалення хореографічної підготовки майбутніх спеціалістів і підготовки їх до естетичного виховання молодших школярів засобами ритміки і хореографії.

Методологічну і теоретичну основу дослідження склали положення гуманістичної філософії, естетики, психології, педагогіки: естетики Е. Канта, Ф. Шіллера, Г.-В.Ф. Гегеля, - про художньо-музичне виховання як духовний процес, досвід народної педагогіки виховання на фольклорних традиціях, наукові розробки педагогів Макаренка А.С., Сухомлинського В.О., Ушинського К.Д., хореографів Василенка К.Ю., Верховинця В.М., Вірського П.П., Устинової Т.А. та ін.

Вивчення нормативних документів дало можливість скласти узагальнені вимоги до хореографічної підготовки педагогів, провести оптимальний відбір змісту процесу формування їх хореографічних умінь та навичок, визначити рівень знань і вмінь, які необхідні майбутньому вчителю початкових класів у його практичній діяльності.

Наукова новизна дослідження:

- теоретично розроблена і експериментально перевірена нова організаційно-педагогічна система хореографічної підготовки майбутніх учителів, яка виходить з педагогічного спрямування процесу формування хореографічних умінь та навичок, що забезпечує єдність мотиваційного, пізнавального, дійового і творчого компонентів у навчанні хореографії;

- розроблені критерії /емоційно-захоплене ставлення до музики, ступінь розвитку музичних здібностей, якість сформованості хореографічних умінь та навичок, ступінь хореографічної підготовки/ і виявлені рівні /високий, добрий, середній, низький/

сформованості хореографічних умінь та навичок студентів, що да-
ло змогу диференціювати процес навчання хореографії.

Особистий вклад в науку складають

- розробка і наукове обґрунтування методів діагностики рів-
нів сформованості хореографічних умінь та навичок майбутніх
учителів-класоводів;

- створення моделі комплектування пар для оптимізації проце-
су навчання студентів хореографії.

Теоретичне значення виконаної роботи по-
лягає в збагаченні професіограми вчителя-класовода готовніс-
тю до естетичного виховання школярів засобами ритміки і хореогра-
фії; розробці програми хореографічної підготовки майбутніх пе-
дагогів відповідно до рівнів сформованості їх хореографічних
умінь та навичок.

Практичне значення дослідження полягає в
створенні нової методики хореографічної підготовки студентів та
розробці педагогічних рекомендацій щодо вдосконалення керівниц-
тва процесом формування хореографічних умінь та навичок майбут-
ніх педагогів, які можуть бути використані в інших галузях пе-
дагогічної діяльності.

Вірогідність наукових результатів забезпечу-
ється методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних по-
ложень, застосуванням комплексу методів і прийомів, в тому чис-
лі і математичного/, адекватних меті і завданням дослідження; ре-
зультатами зіставлення даних контрольних і експериментальних
груп; якісною і кількісною обробкою застосованих методів дослід-
ження і впровадженням одержаних результатів у практику хореогра-
фічної підготовки педагогів.

На захист виносяться:

- організаційно-педагогічна система хореографічної підготовки майбутніх педагогів, яка включає діагностування рівнів сформованості хореографічних умінь та навичок і на їх основі конкретизацію змісту, форм і методів навчання хореографії та вдосконалення педагогічного керівництва даним процесом;

- критерії та основні показники рівнів сформованості у студентів хореографічних умінь та навичок, які дають можливість диференціювати процес навчання і тим самим підвищити ефективність підготовки майбутніх педагогів до естетичного виховання школярів засобами ритміки і хореографії.

А п р о б а ц і я теоретичних висновків в процесі дослідження проводилась протягом тривалого часу на відділеннях підготовки керівників дитячих хореографічних колективів факультетів громадських професій і на музично-педагогічних факультетах Дрогобицького та Івано-Франківського педагогічних інститутів, на факультеті підготовки вчителів початкових класів з додатковою спеціальністю "Хореографія" Івано-Франківського педінституту, при проходженні студентами педагогічної практики в школах; в народному вокально-хореографічному ансамблі "Пролісок" та ансамблі "Верховинка" Дрогобицького та Івано-Франківського педагогічних інститутів; в народному ансамблі пісні та танцю "Бойківщина" Сколівського Будинку культури /Львівська область/; на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкових класів і музики при Івано-Франківському інституті вдосконалення вчителів; в дитячих хореографічних колективах СШ №5, №II, №2I, експериментальної школи-лабораторії №23 м. Івано-Франківська, СШ №IO м. Стрия, СШ №I м. Дрогобича, середньоберезівської СШ Косівського району Івано-Франківської області.

Матеріали дослідження вивчалися слухачами Республіканських

міжвузівських конференцій /м. Херсон, 1989 р., м. Горлівка, 1989 р., м. Кіровоград, 1990 р., м. Київ, 1992 р./, на Міжнародній конференції з естетичного виховання школярів /м. Херсон, 1990 р./.

Структура роботи : дисертаційне дослідження складається з вступу, двох розділів, загальних висновків, бібліографії, додатку.

Основний зміст роботи

У вступі обгрунтована актуальність проблеми, визначаються об'єкт, предмет, мета і гіпотеза дослідження, сформульовані завдання і положення, які виносяться на захист, розкриваються методологічні і теоретичні основи, наукова новизна, вірогідність, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі - "Проблема змісту естетичного виховання засобами хореографії в педагогічній науці і практиці" розглядається і аналізується історія питання, його розробка в сучасній педагогічній науці та впровадження в практичну діяльність.

У працях мислителів різних часів і народів містяться обгрунтовані твердження, що художня діяльність /зокрема, ритуальні танці як паростки сучасної хореографії/ від самого свого виникнення була дійовим засобом прилучення особистості до культури суспільства, символізувала їх ідентифікацію, духовну єдність з нею. Зокрема, про це наголошували філософи стародавньої Греції /Сократ, Платон, Арістотель/, країн Сходу /Абхінавагупта, Анандавардхан, Конфуцій, Сюнь-цзи/, часів Середньовіччя /Августин, Володимир Мономах/, представники німецької класичної естетики /Гегель, Кант/, революціонери - демократи

XIX-XX ст. /В. Белінський, М. Чернишевський, Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Коцюбинський/ та ін.

Проблема духовно-естетичного змісту хореографії в сучасній науці розглядається епізодично і поверхово, хоч її неоцінима за своїм значенням роль в естетичному вихованні дошкільнят та молодших школярів підкреслювалася в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників різних періодів /Е.Аміран-Пугачов, Б. Асаф'єв, Н. Ветлугіна, Е. Жак-Далькроз, А. Зенаті, М. Пшиходзінська та ін./.

Вивчення проблеми естетичного виховання засобами ритміки і хореографії приводить насамперед до висновку, що вони як невід'ємна частина духовної культури мають власний духовно-естетичний, художній, виховний потенціал. Про це свідчать спеціальні соціологічні дослідження А. Азархіна, А. Іванова, В. Мазепи та ін. Крім того, однією з найхарактерніших властивостей хореографії є її здатність залучати особистість до колективу, якій приділялась особлива увага ще в первіснообщинному суспільстві, де участь в ритуалі залучала індивіда до колективу, надавала йому впевненості, зміцнювала моральні і фізичні сили.

Основи такого колективного виховання знаходимо в народній дидактиці /навчання "ланцюжком", прогулянки, екскурсії, гурткові заняття, масові ігри з піснями та танцями/, її складовому компоненті - народознавчих традиціях, завдяки реалізації яких діти з успіхом оволодівають духовними скарбами народу, формується культура їх взаємовідносин.

Визначаючи мету і завдання ритміки і хореографії в навчальному процесі загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів, навчальні програми, як і програми для мистецьких закладів, акцентують увагу на загальних завданнях - пробудити інтерес до самоді-

яльного та професійного мистецтва, навчити школярів танцювати. Однак недооцінюється той факт, що в процесі занять ритмікою і хореографією розвиваються всі музичні здібності дітей, їх творча активність, оскільки хореографічне мистецтво сприяє загальному музично-естетичному вихованню /Н. Ветлугіна, Л. Коваль, М. Пшиходзінська та ін./.

До того ж підготовка спеціалістів з естетичного виховання школярів засобами ритміки і хореографії до практичної діяльності не відповідає нормативним вимогам до змісту цієї діяльності в школі, оскільки навчальні курси, які входять в структуру як вищих, так і середніх спеціальних закладів культури, що готують спеціалістів даного профілю, характеризуються односторонньою виконавською орієнтацією мети і змісту навчання і не передбачають вивчення вікової психології, соціальної психології колективу, загальної та конкретних методик роботи з дітьми, що, в свою чергу, проектується на підготовку вчителів у педагогічних закладах, де курс ритміки та хореографії ведуть випускники вищих навчальних закладів культури.

У зв'язку з цим, як підкреслюють Апраксіна О.О., Хлебнікова Л.О. та ін., підготовка вчителя до естетичного виховання школярів засобами ритміки і хореографії не відповідає соціальному замовленню, яке міститься у вимогах до хореографічного виховання учнів загальноосвітніх шкіл, її зміст не включає структурні компоненти, суттєві для хореографічної підготовки спеціаліста, а у викладанні домінують інтуїтивно-емпіричні методи, що не забезпечує свідоме засвоєння вмій та навичок, які необхідні для педагогічної діяльності.

Аналіз теорії і практики естетичного виховання молодших школярів засобами ритміки і хореографії приводить до висновку, що

вимоги до підготовки вчителя-хореографа відрізняються від вимог до підготовки хореографа-виконавця виділенням ролі науково обґрунтованої організації навчальної роботи з опорою на свідоме керування процесом навчання, яка характеризує педагогічне спрямування навчального процесу як структурного компоненту загальної педагогічної освіти.

Виходячи з цього, нами визначено обсяг необхідних педагогу знань, умінь та навичок, засвоєння яких безпосередньо впливає на результати застосування їх на практиці і які повинні включати такі професійно рівноправні галузі в їх єдності: наукові знання про ритміку і хореографію як про художнє і фізичне явище; знання вікової психології, соціальної психології колективу, які необхідні для роботи з дітьми; професійно-педагогічні вміння та навички, які сприяють створенню творчої атмосфери на заняттях, підтриманню чіткого ритму роботи, дисципліни, культури взаємовідносин; індивідуальну хореографічну підготовку, яка забезпечує свідоме керування процесом формування хореографічних умінь та навичок молодших школярів.

Відповідно до вимог хореографічної підготовки нами були визначені і обґрунтовані критерії та показники готовності майбутніх учителів до формування хореографічних умінь та навичок молодших школярів:

- емоційно-захоплене ставлення до музики /показники: інтерес, виявлений в процесі слухання музики, бажання висловити свої враження про прослухану музику, оцінне ставлення до прослуханої музики/;

- ступінь розвитку музичних здібностей /показники: адекватність сприйняття музичної інформації, здатність співвіднести елементи музичної мови з змістом музики, грамотність і точність при такту-

ванні і русі під музику/;

- якість сформованості хореографічних умінь та навичок /показники: виникнення установки на готовність виразити себе в русі, точність ритмічного рисунка і відчуття метру при русі під музику, грамотність і точність виконання танцювальних рухів/;

- ступінь хореографічної підготовки /показники: виникнення установки на творчість, самостійність у вирішенні творчих завдань, відповідність виразності виконання танцювальних рухів емоційному змісту музики/.

В результаті вивчення та узагальнення вимог, які ставляться до хореографічної підготовки майбутніх учителів у педагогічній теорії і практиці та стану їх підготовки до естетичного виховання молодших школярів засобами ритміки і хореографії, з'ясовані умови створення і ефективного функціонування системи формування їх педагогічно спрямованих хореографічних умінь та навичок.

Другий розділ - "Дослідно-експериментальна перевірка процесу формування хореографічних навичок майбутніх педагогів" - являє собою практичне дослідження систематизації і вдосконалення педагогічного керівництва хореографічною підготовкою майбутніх педагогів і містить в собі складання попереднього уявлення про вихідні дані перцепієнтів та на його основі пошук нових методів оптимального навчання хореографії.

Дослідження початкового рівня хореографічних даних та здатності сприймати і переживати музику - одна з найбільш актуальних проблем у мистецтві, педагогіці, психології, оскільки вона пов'язана з завданням професійного вибору процесу навчання.

На основі розроблених критеріїв та показників нами були виявлені чотири рівні сформованості хореографічних умінь та навичок перцепієнтів /констатуючий експеримент/, які входили в контроль-

ну і експериментальну групи і яких умовно можна представити у вигляді множин генеральної сукупності :

- перцепіенти А - з яскраво вираженими хореографічними навичками, які проявляються у самостійному підборі танцювальних рухів до музики, відповідності ритму музики і хореографічного ритму, грамотному і точному виконанні танцювальних рухів; з яскраво вираженим емоційним відгуком на музику, проявляють інтерес до даної діяльності, розуміння засобів музичної виразності, готовність виразити себе в танцювальних рухах - в и с о к и й р і в е ч ь;

- перцепіенти В - із слабо вираженими хореографічними навичками /самостійно не можуть підібрати до музики танцювальні рухи, грамотно і точно повторити їх за педагогом/; з яскраво вираженим емоційним відгуком на музику, проявляють інтерес до даної діяльності, розуміння засобів музичної виразності, готовність виразити себе в танцювальних рухах - д о б р и й р і в е н ь;

- перцепіенти С - з добре вираженими хореографічними навичками, які проявляються в грамотному і точному виконанні танцювальних рухів, показаних педагогом, самостійному підборі танцювальних рухів до музики, але не відповідності ритму музики і хореографічного ритму; з слабо вираженим емоційним відгуком на музику, що проявляється в інтересі до даної діяльності але не розумінні засобів музичної виразності, через що адаптуються в даній діяльності протягом тривалого проміжку часу - с е р е д н і й р і в е н ь;

- перцепіенти Д - без хореографічних навичок, не можуть повторити танцювальний рух після показу педагогом; з слабо вираженим емоційним відгуком на музику, тобто проявляють нестійкий інтерес до даної діяльності, нерозуміння засобів музичної ви-

разності і вимагають тривалого проміжку часу для адаптації в даній діяльності - низький рівень.

Із 1254 перцепієнтів - майбутніх учителів молодших класів - нами встановлено: з низьким рівнем - 452, середнім - 388, добрим - 242, високим - 172. Це вимагає суттєвої педагогічної корекції процесу хореографічної підготовки майбутніх педагогів, оскільки навчальні групи об'єднують перцепієнтів з різних множин і відповідно різними рівнями підготовки.

Оскільки формування хореографічних умінь та навичок при вивченні курсу "Ритміка і хореографія" здійснюється при розучуванні танцювальних елементів, етюдів, композицій тощо, що являє собою парно-колективний спосіб навчання, ми допустили, що створення сприятливих умов навчального процесу полягає в об'єднанні перцепієнтів у пари, в яких коректно проходило б спілкування, навчання і взаємозбагачення, що позитивно впливає на хореографічну підготовку кожного перцепієнта і пари зокрема та колективу в цілому.

Дослідження в галузі педагогіки, психології свідчать про перевагу в навчанні гетерогенних пар над паритетними, тому нами були створені наступні варіанти об'єднань в пари /СА,ДВ/, /СД,АВ/, /СВ, АД/.

З цією метою з кожної множини генеральної сукупності було вибрано однакову кількість перцепієнтів для створення різних комбінацій пар /вибіркова сукупність - 32 перцепієнти з кожної множини/.

У формуючому експерименті ми допустили, що найбільш раціональним об'єднанням для формування хореографічних умінь та навичок буде /СВ,АД/, оскільки в першому з них /СВ/ відмінності в підході до вирішення поставлених завдань, які зумовлені різ-

ним початковим рівнем хореографічної підготовки /наявність у перцепієнтів С і відсутність у перцепієнтів В/ і емоційного відгуку на музику /яскраво вираженим у В і недостатньо у С/, збільшують число різноманітних варіантів виконання завдання, а бачення перспективи спільної діяльності сприяє досягненню синхронності в роботі і відповідно спільному пошуку найбільш ефективного способу оволодіння необхідними вміннями і навичками. В другому /АД/ швидкість засвоєння навчального матеріалу залежить не стільки від рівня сформованості певних умінь та навичок, скільки від активної взаємодії між перцепієнтами в парі, а "парадокс новизни в навчанні" /І.М. Чередов/ спонукає більш підготовленого перцепієнта виступати в ролі вчителя менш підготовленого, поступитися особистими інтересами заради партнера по спільній діяльності, причому обидва в такому співвідношенні фундаментальніше опановують сутність поставленого завдання, детально аналізують його, вибирають доступні варіанти вирішення.

Дані, які отримані в результаті формулючого експерименту, зафіксовані в таблиці І.

Таблиця І.

Порівняльні дані рівнів сформованості хореографічних умінь та навичок в різних об'єднаннях

№ пп	Множини	Рівні сформованості хореографічних умінь та навичок	К-сть перцепієнтів у множині	К-сть перцепієнтів у об'єднаннях		
				/СД, АВ/	/АС, ВД/	/СВ, АД/
1	А	високий	32	30	34	58
2	В	добрий	32	36	30	50
3	С	середній	32	34	38	12
4	Д	низький	22	28	26	8

Під час формулючого експерименту нами була отримана об'єк-

тивна картина динаміки рівнів сформованості хореографічних умінь та навичок в умовах розробленої організаційно-педагогічної системи хореографічної підготовки майбутніх спеціалістів, а порівняння даних, отриманих в об'єднанні /СВ,АД/ з даними інших об'єднань, дозволило зробити висновки про його ефективність.

У результаті формуючого експерименту в об'єднанні /СВ,АД/ зменшилась кількість перцепієнтів з низьким /до 8/ і середнім /до 12/ рівнями і відповідно збільшилась їх кількість з добрим /до 50/ і високим /до 58/ рівнями. В об'єднанні /АС,ВД/ спостерігалось зменшення перцепієнтів з низьким /до 26/ і добрим /до 30/ і відповідно збільшення з середнім /до 38/ і високим /до 34/ рівнями. Зменшення кількості перцепієнтів з низьким /до 28/ і високим /до 30/ рівнями і збільшення з середнім /до 34/ і добрим /до 36/ рівнями спостерігалось в об'єднанні /СД,АВ/.

Спираючись на дані отриманих результатів, можна зробити статистично обгрунтовані висновки про те, що рівень сформованості хореографічних умінь та навичок в об'єднанні /СВ,АД/ значно вищий в порівнянні з результатами інших об'єднань.

Модель оптимального об'єднання студентів у пари /СВ,АД/

- забезпечує ефективність процесу формування хореографічних умінь та навичок на основі тісної взаємодії компонентів організаційно-педагогічної системи - діяльність педагога, який організовує адекватну діяльність студентів; спільна діяльність педагога і студентів, направлена на досягнення поставленої мети; взаємна діяльність студентів, спрямована на успішне розв'язання поставленого завдання, які в сукупності посилюють інтеграцію стосунків, сприяють зближенню офіційної і неофіційної підсистем міжособистісного спілкування;

- сприяє формуванню цінносних орієнтацій і соціальних норм, що виконують регулятивну /визначення еталону взаємодії і взаємодносин індивідів в колективі/, оцінку /класифікація результатів діяльності того чи іншого індивіда зокрема і колективу в цілому/, санкціонуючу /реакція колективу на результати діяльності окремого індивіда і колективу в цілому/, стабілізуючу /згуртованість, психологічна сумісність, стійкість колективу/ функції.

Оскільки ми процес вдосконалення хореографічних умінь та навичок в експериментальній групі проходив згідно моделі комплектування пар, а в контрольній парі формувалися стихійно, ми одержали результати, які дали можливість судити про її ефективність в генеральній сукупності.

Динаміка рівнів сформованості хореографічних умінь та навичок в експериментальній і контрольній групах генеральної сукупності відображена в таблиці 2.

Таблиця 2.

Порівняльні дані рівнів сформованості хореографічних умінь та навичок до і після проведення експерименту

Рівні сформованості	Експериментальна група				Контрольна група			
	вихідні дані		кінцеві дані		вихідні дані		кінцеві дані	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
високий	36	14,3	102	40,4	34	13,2	47	15,4
добрий	43	19,0	96	38,1	54	20,9	64	24,0
середній	76	30,2	36	14,3	72	27,9	68	26,3
низький	92	36,5	18	7,2	98	38,0	86	33,3

В результаті експерименту в експериментальній групі спостерігається зменшення кількості перцепієнтів з низьким /з 36,5% до

7,2% і середнім /з 30,2% до 14,3%/ рівнями і відповідне збільшення з добрим /з 19,0% до 33,1%/ і високим /з 14,3% до 40,4%/ рівнями; зменшення кількості перцепієнтів з низьким /з 38,0% до 33,3% і середнім /з 27,9% до 26,3%/ рівнями і збільшення їх з добрим /з 20,9% до 24,0%/ і високим /з 13,2% до 15,4%/ рівнями спостерігалось в контрольній групі.

Порівняння даних контрольної і експериментальної груп приводить до висновку про незначні зміни, які відбулися в контрольній групі і суттєві в експериментальній, що підтверджує ефективність роботи в парах згідно моделі їх комплектування.

Для перевірки достовірності наших висновків проведена математична обробка статистичних даних. З цією метою використано метод виражування коефіцієнта асоціації K_a , який у математичній статистиці запропонований К. Пірсоном і названий коефіцієнтом контингенції. Використовується він для вимірювання зв'язку між варіюванням двох ознак, коли це варіювання складається з двох груп, що в нашому дослідженні проектується як залежність рівня засвоєння необхідних умінь та навичок від об'єднання перцепієнтів двох множин в дну, тобто визначається результативність такого об'єднання.

Значення коефіцієнта контингенції підтвердило результати нашого експерименту.

Аналіз практики роботи факультетів підготовки вчителів початкових класів з додатковою спеціальністю "Музика", де введений навчальний предмет "Ритміка і хореографія", свідчить про те, що навіть ті випускники, які мають сформовані хореографічні вміння та навички, володіють знаннями про зміст естетичного виховання школярів засобами ритміки і хореографії, не завжди вміють організувати його з дітьми, відчувають труднощі у виборі

форм і методів навчально-виховної роботи. Їм властивий репродуктивно-творчий характер вирішення професійних завдань, частково-пошукова здатність планувати їх /Бондар В.І., Лернер І.Я./.

Оскільки процес формування хореографічних умінь та навичок повинен бути невід'ємною складовою цілісного процесу формування особистості майбутнього вчителя, його професійно активної позиції, ми допустили, що в експериментальній групі апробація варіантів роботи кожного перцепієнта в різних комбінаціях пар, колективне оцінювання результатів, з'ясування причин позитивних чи негативних наслідків об'єднання сприятиме стійкому, усвідомленому, активному позитивному відношенню до процесу навчання, розвитку творчої активності, формуванню почуття відповідальності за результати роботи колективу і кожного його члена зокрема та становленню колективу в цілому.

Це і визначило мету проведеного нами соціометричного дослідження вибору партнера для спільного навчання після постановки нового завдання.

Результати експерименту зафіксовані в таблиці 3.

Таблиця 3.

Кількісне співвідношення вибору партнера для спільного навчання хореографії в генеральній сукупності /абсолютні числа/

Множини	Експериментальна група				Контрольна група			
	А	В	С	Д	А	В	С	Д
А	2	4	16	58	18	8	10	12
В	6	8	42	14	4	28	18	16
С	10	30	6	12	8	14	32	26
Д	18	6	12	8	4	4	12	44
Всього	252 перцепієнта				258 перцепієнтів			

Отримані результати свідчать проте, що в експериментальній групі 64 перцепієнти /в контрольній І72/ керувалися у виборі партнера особистими мотивами /однаковість рівня домагань, вибір ідеалу, симпатія/ і 188 перцепієнтів /в контрольній групі 86/ проявили свідоме відношення до навчального процесу, що і визначило структуру їх вибору /бажання оволодіти знаннями, що спонукає до вибору партнера з більш високим рівнем підготовки, співпереживання за результати роботи колективу і відповідно вибір партнера з нижчим рівнем підготовки/.

Співставлення даних контрольної і експериментальної груп свідчить про те, що взаємовідносини в експериментальній групі сформовані на свідомому ставленні до суспільно корисної діяльності колективу в цілому і кожного його члена зокрема, що свідчить про високу свідомість у відношенні до навчального процесу і сформованість колективу.

Проведені дослідження, отримані результати, дослідна перевірка стали основою для формування наступних висновків і рекомендацій:

1. Об'єктивні дані, які характеризують стан хореографічної підготовки майбутніх педагогів і їх готовності до естетичного виховання молодших школярів засобами ритміки і хореографії, свідчать про невідповідність вимог до рівня їх підготовки і реального рівня набутих знань, умінь та навичок.

2. Формування хореографічних умінь та навичок у майбутніх учителів початкових класів необхідно розглядати як процес, спрямований на розвиток і формування особистості в цілому при її активності як с у б " е к т а виховання під керівництвом і при безпосередній участі педагога.

3. Обов'язковою і необхідною умовою вдосконалення хореографіч-

ної підготовки є підвищення теоретичного і методичного рівнів процесу формування хореографічних умінь та навичок, широке використання активних методів роботи, педагогічно організоване спілкування студентів між собою та з педагогом в процесі навчання.

4. Обґрунтовані в дослідженні критерії і відповідні їм показники професійної підготовки вчителя до естетичного виховання молодших школярів засобами ритміки і хореографії дають можливість діагностувати початковий рівень хореографічних умінь та навичок і емоційно-захопленого відношення до музики.

5. Теоретичні і практичні результати дослідження дозволяють стверджувати, що впровадження в навчальний процес організаційно-педагогічної системи формування педагогічно спрямованих хореографічних умінь та навичок сприяє оптимізації процесу підвищення рівня хореографічної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Практичним результатом дослідження стала розробка, апробація впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх педагогів програми "Ритміка і основи хореографії" для педагогічних училищ України.

Однак питання вдосконалення хореографічної підготовки майбутніх педагогів, які розглянуті в дослідженні, не вичерпують всієї складності і багатогранності проблеми. В подальшій її розробці необхідно:

- створити комплексну програму з підготовки вчителя початкових класів до музично-естетичного виховання школярів;
- розробити програму з методики проведення уроків ритміки хореографії в молодших класах загальноосвітніх шкіл;
- вдосконалити програми з методики музичного виховання та фі-

зичного виховання з урахуванням вимог до використання елементів ритму і танцю при хоровому співі на уроках музики і на уроках фізичної культури для вдосконалення фізичної підготовки згідно діючих програм для загальноосвітніх шкіл.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях автора:

1. Методичні рекомендації організації і планування роботи хореографічних гуртків в середній школі //Овершенствование форм и методов учебно-воспитательной работы на уроках музыки и во внеурочное время. Рукопись деп. в ОДНИ "Школа и педагогика" МП СССР и АПН СССР №170-89 от 15.05.89.-М.,1989.-С. 77-82.

2. Педагогічні ідеї Н.К. Крупської про художнє виховання в роботі дитячих хореографічних колективів //Творча спадщина Н.К. Крупської і сучасна школа: Тези науково-практ. конф.-Горлівка, 1989.-С. 104-105.

3. Сучасне трактування педагогічної спадщини Н.К. Крупської в музично-естетичном вихованні школярів засобами ритміки і хореографії //Педагогическое наследие Н.К. Крупской и его творческое использование в процессе перестройки народного образования: Тези науково-практ. конф.-Херсон, 1990.-С. 187-189.

4. Підготовка майбутніх педагогів до розвитку творчих здібностей школярів на уроках ритміки і хореографії //Роль искусства в воспитании творческой личности: Тези науково-практ. конф.-Кіровоград, 1990.-С. 29-30.

5. Народна пісня і народний танець як основа вивчення курсу "Ритміка і хореографія" на музпед факультеті в педвузі //Шляхи удосконалення художньо-естетичної освіти в умовах відродження національної культури: Тези науково-практ. конф.-Н.,1992.-С. 150-153.

6. Програма "Ритміка і основи хореографії" для педагогічних училищ України. - К.: РНМК, 1992. - 24 с.

Підписано до друку 19.02.1993р. Об. 1, 2. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Тир. 100. Зам. 95. Безплатно.
ЛОД: КДПІ ім. Драгоманова, Київ, Пирогова, 9.